

Bożena Boryczka

Warto zmieniać szkolną bibliotekę

Zmieniająca się rzeczywistość wpływa na odmianę oblicza polskich bibliotek. Przeobrażenia dotyczą nie tylko podstawowych funkcji tych placówek, czyli gromadzenia i udostępniania zbiorów, ale także wyglądu budynków bibliotecznych, ciekawej, nowoczesnej aranżacji ich wnętrza. W głównej mierze można to zauważyć w dużych bibliotekach (naukowych, publicznych) – często modernizowane są istniejące budynki lub wznoszone zupełnie nowe bryły architektoniczne. Niestety, najrzadziej modernizowane są biblioteki szkolne, choć jest ich w Polsce najwięcej.

Można by tutaj dociekać, czy tak niewiele uwagi poświęca się wymogom lokalowym i wyposażeniu szkolnych bibliotek, ponieważ są one zbyt małe lub mało istotne w „wielkim” bibliotekarstwie? Czy raczej jest ich zbyt dużo, by wszędzie możliwe było stosowanie i egzekwowanie zalecanych norm? Czy ambiwalentny stosunek resortu edukacji do potrzeb rozwojowych podległych sobie placówek nie wpływa na ich postrzeganie przez tzw. opinię społeczną czy samorządy prowadzące szkoły? Jeżeli już poruszany jest temat bibliotek szkolnych, to mówi się więcej (co w pewnym sensie jest zrozumiałe) o ich funkcjach, zadaniach, oczekiwanych rezultatach wspomaganie edukacji, tak jakby warunki do działania nie miały żadnego wpływu na osiągnięte efekty – stwierdziła Danuta Brzezińska, jedna z prelegentek konferencji „Biblioteka XXI wieku, nowoczesna architektura, funkcjonalne wyposażenie, pomysły aranżacje. Trzy lata po Kielcach – najnowsze realizacje”, która odbyła się w dniach 1-2 września 2011 roku w Poznaniu¹. Chyba po raz pierwszy na tym właśnie spotkaniu pochyłono się uważniej nad kondycją lokalową i aranżacją wnętrza bibliotek szkolnych, nad możliwością takiego kształto-

wania ich współczesnego wizerunku, żeby można było mówić: „centrum multimedialne i informacyjne”, „nowoczesna biblioteka”.

Obecnie w Polsce nie ma norm gwarantujących właściwe funkcjonowanie biblioteki w szkole, dlatego w wielu placówkach może ono wyglądać bardzo różnie. Sporadycznie zdarza się, że specjalnie na cele biblioteki szkolnej wybudowano oddzielną część szkoły lub rozbudowano ją w taki sposób, aby zapewnić bibliotece integralne miejsce w szkole. Wyposażenie bibliotek szkolnych także nie jest jednoznacznie określone w dokumentach i zależy bardziej od możliwości płatnika niż potrzeb czytelników. To nie standardy, rozporządzenia czy normy stanowią o skali zmian. Stąd przychylność i świadomość społeczności lokalnej, dobra wola samorządów, pełne zaangażowanie dyrektora oraz determinacja nauczycieli bibliotekarzy – to elementy często decydujące o kształcie bibliotecznego wnętrza.

Wzorcowym przykładem takiego współdziałania szkoły i władz lokalnych jest Zespół Szkół im. Walerego Goetla w Suchoj Beskidzkiej. Chlubą tej szkoły jest centrum informacyjne placówki: biblioteka z multimedialną pracownią – Szkolne Centrum Informacji. Budowa nowego lokalu SCI, a nie adaptacja wygospodarowanych pomieszczeń, pozwoliła na urzeczywistnienie jej nowej wizji. Ten nowoczesny obiekt biblioteczny służy nie tylko edukacji uczniów, ale, zgodnie z wolą twórców, także sensownemu korzystaniu z czasu wolnego młodzieży i edukacji społeczności lokalnej. Łączna powierzchnia wynosi 350 m² – w tym na salę główną wraz z salą kinową i za-

¹ Pełny test referatu ukazał się w: Brzezińska D. *Lokale i wyposażenie bibliotek szkolnych – marzenia i rzeczywistość*, Poradnik Bibliotekarza nr 12/2011.

pleczem operatora przypada 73 m², na magazyn ze zwartym przechowywaniem zbiorów 30 m², na hol wystawienniczy, będący równocześnie drogą komunikacyjną pomiędzy szkołą a halą sportową 66 m², na kawiarnię 24 m².

Sala główna w SCI w Zespole Szkół im. Walerego Goetla w Suchej Beskidzkiej

W skład tej nowoczesnie zaaranżowanej przestrzeni wchodzi:

- multimedialna pracownia z dostępem do wszystkich źródeł informacji, gromadzonych w SCI – miejsce wypożyczania zbiorów, pracy indywidualnej i grupowej użytkowników centrum, z wydzielonymi stanowiskami do czytania i korzystania z Internetu,
- sala audiowizualna (kinowa) z zapleczem operatora,
- magazyn z systemem zwartego przechowywania zbiorów,
- hol wystawienniczy,
- kawiarnia,
- pracownia informatyczna – siedziba administratora sieci SCI, pomieszczenie do technicznego opracowania zbiorów i przetwarzania informacji, przygotowania różnych opracowań oraz publikowania w postaci cyfrowej i papierowej.

Szkolne Centrum Informacji stało się także biurem doradztwa zawodowego oraz punktem informacyjnym o możliwościach i wyborze właściwego kierunku dalszego kształcenia i doskonalenia młodzieży. Nowoczesna przestrzenna aranżacja biblioteki pozwala na organizację koncertów, konferencji, sympozjów naukowych, projekcje wartościowych filmów, rozwijanie twórczości indywidualnej i zbiorowej. Oferta ta spotkała się z dużym zainteresowaniem całego środowiska lokalnego. Szkolne Centrum Informacji w ZS im.

W. Goetla można uznać za wzorcową bibliotekę szkolną realizującą zadania multimedialnego ośrodka dydaktyczno-kulturalnego. Infrastruktura lokalowa i sprzętowa tej placówki stwarza jej pracownikom możliwość podejmowania różnorodnych działań wpisujących się w obszar zadań lokalnego centrum oświatowego².

Oczywiście nie jest to jedyna wzorcową biblioteką szkolną. Godne wymienienia są także: Gimnazjalne Centrum Informacji w Gimnazjum im. Feliksa Szodrskiego w Nowym Tomysłu, wyposażone w zbiory na różnych nośnikach, 12 stanowisk komputerowych i salę multimedialną na 36 miejsc, oraz Centrum Biblioteczno-Informacyjne w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. Władysława Szybińskiego w Cieszynie, zajmujące prawie 400 m² na poddaszu. Tutaj ciekawie wykorzystano różnice poziomów i zaprojektowano wypożyczalnię, czytelną na 40 miejsc oraz salę z 16 komputerami z dostępem do Internetu. Cechą charakterystyczną tej bibliotecznej przestrzeni są schody. Co ciekawe, projekt został zrealizowany już kilka lat temu (w 2005 roku).

Centrum multimedialne w Gimnazjum im. Feliksa Szodrskiego w Nowym Tomysłu

Najczęściej przyczyną zmian wyglądu i funkcjonowania biblioteki szkolnej jest wprowadzenie do użycia nowych technologii informacyjnych. Należy jednak zauważyć, że nie jest to jedyny powód przeobrażeń. Modyfikacja wyglądu i oferty szkolnej biblioteki wiąże się również z poszerzeniem grona adresatów i zakresu oddziaływań czytelniczych. Taka sytuacja miała m.in. miejsce w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 2 w Bydgoszczy, gdzie w związku z utworzeniem w szkole oddziałów dwujęzycznych włączono do biblioteki szkolnej przylegające po-

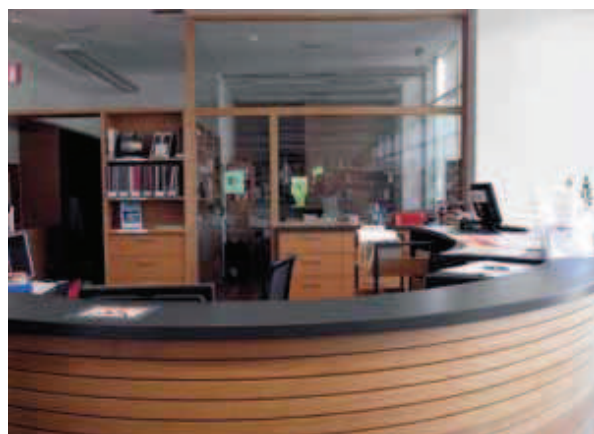
² Więcej informacji w artykule Hanny Batorowskiej [w:] Biblioteka – Centrum Informacji nr 2/2011.

Salonik językowy na strychu

wierzchnie strychowe z przeznaczeniem na czytelną-salonik językowy. Zgromadzone tam zbiory książek, czasopism i multimediów w różnych językach udostępnia się czytelnikom w pomieszczeniu, którego architekturę skutecznie zaadaptowano dla celów bibliotecznych.

Interesujące wnętrza miałam możliwość oglądać podczas wizyt w bibliotekach szkolnych w ramach wyjazdów edukacyjno-szkoleniowych dla bibliotekarzy, organizowanych od kilku lat przez Ośrodek Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów w Warszawie we współpracy z Unią Europejskich Federalistów w Łodzi. W większości odwiedzonych placówek wnętrza bibliotek są przestronne, sale urządzone estetycznie i przede

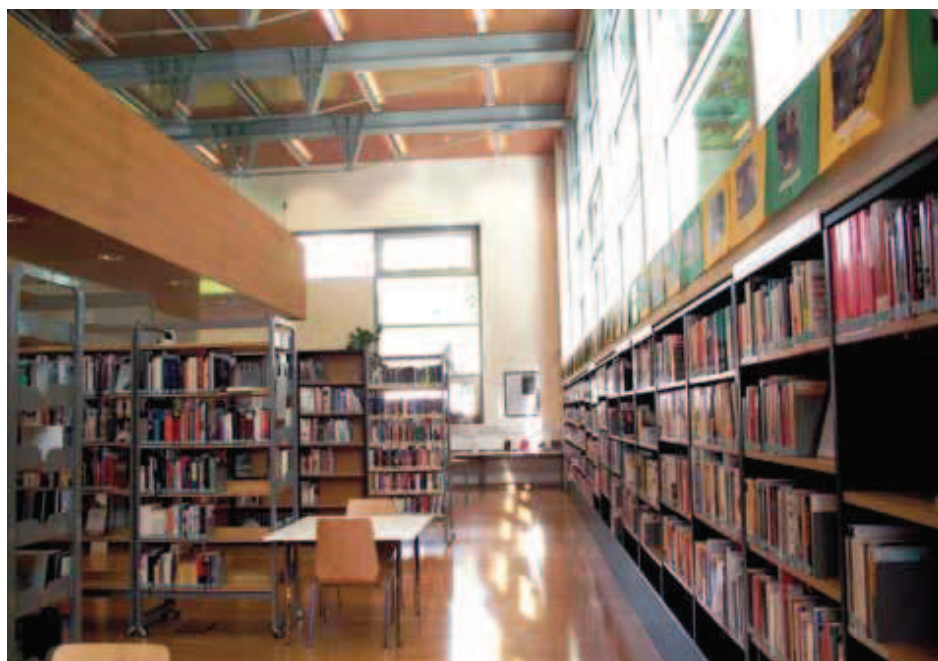

Różne lada biblioteczne

wszystkim praktycznie. Zapewniają czytelnikom komfort i swobodę korzystania ze zgromadzonych w nich materiałów. Do dyspozycji są miejsca pracy indywidualnej oraz połączone stoliki dla grup i zespołów. Większość zbiorów jest objęta wolnym dostępem do półek. Różne rodzaje zbiorów przechowuje się w odpowiednich dla danego typu dokumentów warunkach. Meble i sprzęty są funkcjonalne, mobilne, ergonomiczne, estetyczne, bezpieczne, kolorowe, dopasowane do potrzeb czytelników. Zwracają uwagę ciekawe rozwiązania w postaci kombinacji szafek, szuflad, wózków, wiszaków, stojaków, ruchomych ekspozycji i tablic informacyjnych. Nie zamierzam opisywać dokładnie przykładowych placówek zagranicznych, ale chciałabym wskazać na pewne elementy wnętrza, które można zaadaptować do polskich warunków.

Miejscem pierwszego kontaktu ucznia i bibliotekarza zazwyczaj jest wygodnie zaprojektowana duża lada biblioteczna. Jeśli ma odpowiednie rozmiary, można na niej ustawić komputery dla uczniów, umożliwiające dostęp do elektronicznego katalogu bibliotecznego i wyszukanie odpowiedniej pozycji książkowej.

Często znajduje się na niej także sprzęt potrzebny bibliotekarzowi – telefon, drukarka, kse-

Przykłady regałów bibliotecznych do gromadzenia zbiorów, powierzchnia niskich regałów służy jako miejsce wystawiennicze

rokopiarka itp. Lada biblioteczna to także doskonałe miejsce na eksponowanie materiałów informacyjnych i promocyjnych.

Lekkie regały biblioteczne zwykle są wyposażone w kółka, co ułatwia ich przemieszczanie i daje możliwość szybkiej zmiany wyglądu wnętrza, dostosowania go do potrzeb. Bardzo często między regałami ustawione są miękkie kanapy, fotele i różnokolorowe siedziska, które zachęcają do odpoczynku z książką lub czasopiśmie czy też nauki w wygodnej pozycji.

Ciekawe rozwiązanie zastosowano w Gimnazjum Humanistycznym w Salzburgu, gdzie biblioteka zajmuje dość małą powierzchnię. Aby zapewnić czytelnikom wygodne miejsce do czytania czy odpoczynku, w jednym rogu sali wybudowano szerokie drewniane schody obite grubą tkaniną. Całość dopełniły różnokolorowe poduszki i oprawione i powieszone na ścianie prace uczniów. W ten sposób powstał bardzo miły zakątek, wykorzystywany także podczas organizowanych w bibliotece imprez, na przykład spotkań autorskich.

Małe detale w postaci puf do siedzenia (Biblioteka Deutschsprachiges Humanistisches Gymnasium w Bolzano) czy kolorowych poduszek ocieplają wnętrza bibliotek i czynią je bardziej przyjaznymi dla czytelników

Przykłady kącików zaaranżowanych dla najmłodszych czytelników we włoskich bibliotekach szkolno-publicznych (Bibliothek Hans Glauber w Toblach po lewej i Öffentliche Bibliothek Lana po prawej)

Schody to element zastosowany także w Mediothek der WFO Bruneck, ale są one tam wykorzystywane nie tylko jako miejsce do siedzenia. Okazjonalnie, w razie potrzeby, pełnią funkcję przestrzeni wystawienniczej (agory) – układane są na nich np. nowości książkowe lub prace uczniów.

Na fotografiach powyżej przedstawione są przykłady zaaranżowania wygodnych miejsc do czytania dla najmłodszych uczniów. Czasami wystarczy odpowiednio ustawić kilka skrzynek na kółkach z książkami i czasopismami i połączyć je miękkim, dużym siedziskiem na podwyższeniu. Pomysł prosty, koszt wykonania takiego kącika z pewnością nie jest wysoki, a korzyść duża.

Równie interesujący pomysł wdrożono w bibliotece szkolnej Mittelschule Dr. Josef Röd w Bruneck (Włochy), gdzie utworzono *mediaroom* – pomieszczenie „do słuchania”, czyli salę z audiobookami i sprzętem audio. Na niskich regałach ustawiono zbiory multimedialne, z których mogą korzystać czytelnicy. Pomieszczenie wyposażone w wygodne sofy, fotele, pufy, poduszki, bardzo kolorowe i przyjazne dla uczniów, jest

miejszem najchętniej przez nich odwiedzanym w bibliotece.

W nowoczesnych bibliotekach – centrach multimedialnych nie może zabraknąć komputerów przeznaczonych do pracy własnej ucznia. W mniejszych bibliotekach zwykle są one ustawiane w rzędzie pod jedną ze ścian. Można jednak stanowiska komputerowe zaaranżować inaczej, ciekawiej, wykorzystując niestandardowe meble lub wolne miejsce obok regałów. W Mediothek der WFO Bruneck dostrzegłam interesujące rozwiązanie – w jednej bryle stołu umiejscowiono sześć monitorów i klawiatur z myszką. Uczniowie nie mają dostępu do jednostki centralnej. W monitory spoglądają przez kwadratowe otwory w blacie, zabezpieczone szybką. Mają też obok okienek sporo miejsca na rozłożenie potrzebnych do pracy materiałów, np. książek czy czasopism.

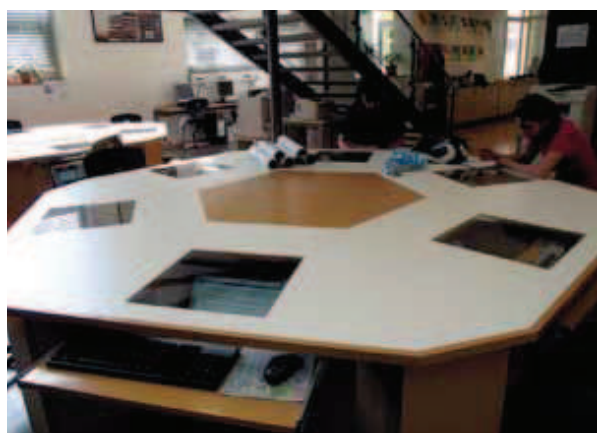
W bibliotece szkolnej Hartug Hans Skole Haderslev (Dania) ciekawie zaprojektowano kącik multimedialny, dzięki czemu na niewielkiej powierzchni zmieściły się cztery komputery i drukarka. Takie rozwiązanie spowodowane było koniecznością – małą powierzchnią biblioteki.

Mediaroom w bibliotece szkolnej Mittelschule Dr. Josef Röd w Bruneck

Kącik multimedialny w bibliotece w Hartug Hans Skole Haderslev

Aranżacja stanowisk komputerowych w Mediothek der WFO Bruneck

Skrzynka pocztowa dla czytelników w Deutschsprachiges Humanistisches Gymnasium „Walter von der Vogelweide”

Oba powyższe przykłady zorganizowania stanowisk komputerowych dla uczniów charakteryzuje brak widocznych przewodów zasilających. Są one poprowadzone pod podłogą. To bardzo bezpieczne rozwiązanie.

Ciekawym pomysłem, który warto powielić w polskich bibliotekach, może być oryginalna skrzynka pocztowa, zawieszona przed wejściem do biblioteki Deutschsprachiges Humanistisches Gymnasium „Walter von der Vogelweide” w Bolzano, do której czytelnicy mogą wrzucać listy z zapytaniami i prośbami kierowanymi do bibliotekarki.

Projektując nowe lokale bibliotek szkolnych lub modernizując istniejące, warto także przeemyśleć ważną kwestię magazynowania zbiorów. Najczęściej nawet bardzo liczne zbiory „upychane” na tradycyjnych regałach zajmują dużą powierzchnię. Może zasadniej byłoby zastąpić ten typ składowania zbiorów na magazynowanie zwarte i zakupić regały przesuwne? Taką metodę z powodzeniem zastosowano już w wielu polskich

bibliotekach szkolnych, na przykład w XXI Liceum Ogólnokształcącym im. Hugona Kołłątaja w Warszawie, w III LO czy Zespole Szkół Ekonomiczno-Administracyjnych w Bydgoszczy. Dzięki temu uzyskano większą przestrzeń dostępną dla czytelników.

Poszukując pomysłów na modyfikacje wnętrza biblioteki szkolnej, warto skorzystać z przykładów zamieszczonych w Internecie. Polecam stronę „School library design and furnishings”³, zawierającą zbiór ciekawych aranżacji bibliotek szkolnych. Czasami wystarczy kilka niewielkich zmian, aby biblioteka nabrała nowego wyrazu i zmieniła swój wygląd.

Warto także zapoznać się z materiałami dotyczącymi aranżacji wnętrza bibliotek szkolnych, zamieszczonymi w serwisie SLA (*The School Li-*

³ Strona dostępna pod adresem <http://pinterest.com/scsdmedia/school-library-design-and-furnishings/>

Zbiór stron z ciekawymi aranżacjami bibliotek szkolnych

brary Association), dostępnym pod adresem <http://www.sla.org.uk>. Z pewnością z różnych przyczyn, przede wszystkim różnic lokalowych, nie będzie możliwe wierne powielenie zagospodarowania jakiegoś wnętrza, ale na pewno można będzie wykorzystać niektóre jego elementy, idee i rozwiązania.

Niezbędną lekturą byłoby „Szkolne Centrum Informacji. Poradnik dla dyrektorów, samorządowców, bibliotekarzy”⁴ i inne publikacje Bożeny Szyszkowskiej-Sienkiewicz, nauczyciela bibliotekarza w Zespole Szkół Chemicznych i Przemysłu Spożywczego w Lublinie, prekursorki przekształcania tradycyjnych bibliotek w nowoczesne centra multimedialne.

Biblioteki szkolne stanowią organizacyjnie integralną część szkoły i są miejscem, gdzie tradycyjna działalność biblioteczna przenika się z szeroko rozumianą działalnością edukacyjną i kulturalną. Trzeba pamiętać, że w bibliotece szkolnej najważniejszy jest czytelnik – młody człowiek, który powinien czuć się w niej wyjątkowo. Dla niego biblioteka nie powinna być miejscem kojarzącym się z zakurzonymi książkami, obowiązkową ciszą i zajmowaniem się tylko nauką. Powinna być azylem, do którego uczeń będzie chciał stale powracać, przestrzenią, w której nie tylko otrzyma informację w różnej postaci, ale będzie mógł realizować swoje zainteresowania, pasje. Takie podejście wynika przede wszystkim z funkcji i zadań, jakie stawiane są przed nowoczesnymi bibliotekami szkolnymi, zmieniają się bowiem modele edukacji, zmieniają

się także style uczenia się dzieci i młodzieży. Biblioteki szkolne wspierające nauczanie i uczenie się powinny nadążać za tymi zmianami.

Bibliografia

1. Batorowska H. *Szkolne centrum informacji w Zespole Szkół im. Walerego Goetla w Suchoj Beskidzkiej*, Biblioteka – Centrum Informacji nr 2/2011.
2. Boryczka B. *Biblioteka Deutschsprachiges Humanistisches Gymnasium „Walter von der Vogelweide”*, Biblioteka – Centrum Informacji nr 4/2010.
3. Boryczka B. *Biblioteka szkolna Mittelschule Dr. Josef Röd w Bruneck*, Biblioteka – Centrum Informacji nr 1/2011.
4. Brzezińska D. *Lokale i wyposażenie bibliotek szkolnych – marzenia i rzeczywistość*, Poradnik Bibliotekarza nr 12/2011.
5. Sullivan M. *Divine Design: How to create the 21st-century school library of your dreams*, School Library Journal, http://www.schoollibraryjournal.com/slj/home/889642-312/divine_design_how_to_create.html.csp
6. Szyszkowska-Sienkiewicz B., Powąła-Niedźwiecka B. *Projektowanie, organizacja i funkcjonowanie Multimedialnego Centrum Informacji*, www.kassk.pl/kassk2008a/materialy/prezentacjaMCI_2008.pps
7. Szyszkowska-Sienkiewicz B. *Szkolne Centrum Informacji. Poradnik dla dyrektorów, samorządowców, bibliotekarzy*, Biblioteka – Centrum Informacji nr 1/2008.

Bożena Boryczka jest pracownikiem Ośrodka Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów w Warszawie.

⁴ Szyszkowska-Sienkiewicz B. *Szkolne Centrum Informacji. Poradnik dla dyrektorów, samorządowców, bibliotekarzy*, Biblioteka – Centrum Informacji nr 1/2008.